

יהודה וישראל מלכים ב, פרק י"ד-פרק ט"ו פסוקים א'-י"ב

רקע למורה

פרקים י"ד-ט"ו מתארים את המתרחש בשתי הממלכות - יהודה וישראל, ואת היחסים ביניהן. ה' הבטיח ליהוא שבני רבעים ישבו על כיסא ישראל: "וַיֹּאמֶר ה' אֵל יְהוּא יֶעֱנֶן אֲשֶׁר הִטִּיבְתָּ לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי כָּל אֲשֶׁר בְּלִבִּי עָשִׂיתָ לְבֵית אֲחָאב בְּנֵי רָבָעִים יֵשְׁבוּ לָךְ עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל" (מלכים א' י', ל'). בפרק י"ד מוזכרים שמותיהם של מלכי ישראל לבית יהוא שמלכו לאורך ארבעה דורות אחרי יהוא: יהואחז, יואש, ירבעם וזכריה (שושלת בית יהוא כללה חמישה מלכים). בעת התרחשותה של ההפיכה בממלכת ישראל, גם בממלכת יהודה התרחשה הפיכה מדינית. לאחר שיהוא הרג את אחזיה ואחיו, תפסה את השלטון ביהודה עתליה (בת אחאב), שלא הייתה מזרע בית דוד, לתקופה של שש שנים, וקטעה בכך את הרציפות של שושלת בית דוד. מלכותה הסתיימה בהפיכה שלטונית שעשה יהוידע הכהן, שהיה דמות חשובה ודומיננטית בממלכת יהודה, ובמהלכה הושבה ממלכת יהודה לידי בית דוד עם המלכת יהואש בן אחזיה וחידוש הברית עם הקב"ה. בעת ההפיכה שחולל יהוא בממלכת ישראל, וההפיכה השלטונית בממלכת יהודה נותקו הקשרים בין הממלכות וכפי שנראה להלן, בימי יואש מלך ישראל, נכדו של יהוא, ואמציה מלך יהודה התחוללה מלחמה בין שתי הממלכות. עם זאת, בימי ירבעם השני, נינו של יהוא, חודש הקשר בין הממלכות, כפי שנראה גם זאת להלן.

אמציה מלך יהודה - פסוקים א'-ז'

בפסוקים אלו אנחנו פוגשים את אמציה בן יהואש, שמלך על יהודה עשרים ותשע שנה, ועשה הישר בעיני ה'. הכתוב מציין שבימיו המשיכו לעבוד את ה' בבמות מחוץ למקדש למרות שהדבר נאסר בתורה. בפסוקים ה'-ו', מסופר שלאחר שאמציה ביסס את ממלכתו, הוא התפנה להרוג את עבדי המלך שהרגו את יהואש אביו (כמסופר בסוף פרק י"ב). הכתוב מדגיש שכפי שמצווה התורה, אמציה הרג רק את העבדים שפגעו באביו ולא את בניהם: "לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אָבוֹת" (דברים כ"ד, ט"ז). אמציה חיזק את גבולה המזרחי של הממלכה, נלחם באדום בְּגִי מִלָּח (מדרום מזרח לים המלח), כבש עיר חשובה באדום ובה מצודה (המכונה סלע), וקרא לה יקתאל. את אדום הזכרנו בתחילת היחידה (פרק ח' פסוקים כ'-כ"ב), בימי יהורם בנו של אחזיה מרדה אדום בממלכת יהודה. ככל הנראה, אמציה ניסה להחזיר לידי ממלכת יהודה את השליטה על אדום. לפי המתואר בפסוקים אמציה הצליח להחזיר את השליטה רק באופן חלקי, הוא פגע באדום והשתלט על אחת ממצודותיה.

מלחמת אמציה מלך יהודה ביואש מלך ישראל - פסוקים ח'-כ"ב

אמציה מלך יהודה שלח שליחים ליואש מלך ישראל. המטרה המוזכרת בפסוקים היא: "לֵךְ נִתְרָאָה פָּנִים". אפשר להבין שכוונתו של אמציה הייתה לצאת להילחם במלך ישראל, זאת לאור תגובתו של יואש מלך ישראל (בפסוק ט') והמסופר בדברי הימים ב' (פרק כ"ה). בדברי הימים מתואר סכסוך בין אנשי צבאו של יואש לבין אמציה, וכתוצאה ממנו פשטו אנשי יואש בערי יהודה והרגו בהם. אמציה רצה להוכיח את כוחו פנים אל פנים בשדה הקרב והזמין את יואש להילחם בו (מצודת דוד).

יואש ענה לאמציה במשל: "החוח אשר בלבנון שלח אל הארז אשר בלבנון לאמר הנה את בתך לבני לאשה ותעבר חית השדה אשר בלבנון ותתמס את החוח".

המשל: החוח, השיח הקוצני הפשוט פנה אל הארז, העץ הגדול והחזק, בבקשה לבוא עמו בקשרי נישואין. חיית השדה בעוברת שם רמסה את החוח.

יואש דימה את אמציה מלך יהודה לחוח ואת עצמו לארז, וליגלג על אמציה באומרו: גם אם היית פונה אלי לשלום ("הנה את בתך לבני לאשה" - קשרי נישואין, שהיו אמצעי ליצור קשרים דיפלומטיים בין ממלכות), אתה לא ראוי להיות בקשר איתי, קל וחומר שאין לך סיכוי להילחם נגדי כיוון שאני חזק ממך. יואש סיים את משלו באומרו: "ותעבר חית השדה אשר בלבנון ותתמס את החוח" - אם תצא למלחמה נגדי, תירמס על ידי. יואש הסביר בעצמו את הנמשל: הוא אמר לאמציה שניצחונו על אדום גרם לו להתגאות ולחשוב שיוכל להילחם גם בממלכת ישראל. הוא הציע לו לא להתגרות בגורלו כי הוא עתיד להפסיד במלחמה זו.

הכתוב מספר שאמציה מלך יהודה לא שמע לדברי האזהרה של יואש מלך ישראל. מהכתוב בדברי הימים עולה שה' סיבב את הדברים כך שאמציה לא יקבל את דברי יואש: "ולא שמע אמציהו כי מהאלהים היא למען תתם ביד פי דרשו את אלהי אדום" (דברי הימים ב' כ"ה, כ'). על פי פסוק זה ההפסד של יהודה במלחמה היה עונש מה' על כך שאמציה ואנשיו הלכו אחרי אלוהי אדום.

יואש מלך ישראל, שעמד בראש הממלכה החזקה יותר, עלה להילחם באמציה מלך יהודה בעיר בית שמש שבשפלת יהודה.

אנשי יהודה נחלו תבוסה והתפזרו. יואש תפס את אמציה בשבי, העלה אותו לירושלים וגרם להשפלתו בעת שפרץ פרצה גדולה בחומת ירושלים (משער אפרים ועד שער הפינה, לאורך 200 מטר מחומת ירושלים).

מלך יהודה השבוי, עמד חסר אונים אל מול חומת ירושלים הפרוצה, בעוד יואש מלך ישראל נכנס לעיר, לקח מאוצרות בית ה' ובית המלך ושבה את "בני התעורבות" - בניהם של שרי הממלכה (כך מסביר מצודת דוד את מעמדם: "בני השרים, שהם ביד המלך לערבון, שלא ימרדו בו אבותיהם").

לאחר המלחמה שב יואש מלך ישראל לממלכתו, לעיר הבירה שומרון. כעבור זמן קצר הסתיימה תקופת מלכותו ובנו ירבעם (השני) עלה למלוכה אחריו.

פסוקים י"ז-כ' מסכמים את ימי מלכותו של אמציה מלך יהודה: לאחר המלחמה מול יואש מלך אמציה עוד 15 שנה. הכתוב מספר שקשרו נגד אמציה קשר, בעקבותיו הוא נס ללכיש, שהייתה אחת מערי יהודה החשובות, ושם נהרג בידי הקושרים (זהות הקושרים לא מוזכרת בפסוקים וייתכן שמדובר בשרי הממלכה). אמציה הובא לקבורה בעיר דוד בירושלים. לאחר מותו עלה למלוכה בנו עזריה (המכונה בספר דברי הימים בשם עוזיה). בפסוק כ"ב מציין הכתוב שעזריה בנה את אילת, שישבה בקצה גבול אדום, והחזיר אותה לשליטתה של ממלכת יהודה. במעשה זה המשיך עזריה את מעשי אביו אמציה, שהשיב באופן חלקי את השליטה של ממלכת יהודה על אדום. על עזריה מלך יהודה נלמד בפרק ט"ו.

ירבעם בן יואש - ירבעם השני מלך ישראל - פסוקים כ"ג-כ"ט

ירבעם בן יואש (המכונה ירבעם השני), מלך על ישראל 41 שנה. מלכותו נמשכה זמן רב, דבר המעיד על יציבות שלטונית. מבחינה דתית מתאר אותו הכתוב כמי שעשה הרע בעיני ה', ואילו מבחינה מדינית מסופר כי הביא להרחבת גבולות הממלכה והושיע את ישראל. מפסוק כ"ה אנו למדים שבימיו פעל הנביא יונה, והוא ניבא על הצלחותיו המדיניות של ירבעם השני. במשך שנים רבות התמודדה ממלכת ישראל עם האיום של ממלכת ארם. החל מהמלחמה בין אסא מלך יהודה לבעשא מלך ישראל, שבמהלכה פנה אסא לבן הדד מלך ארם לעזרה.

בהמשך מלכי בית אחאב ומלכי בית יהוא התמודדו עם פגיעות חוזרות ונשנות של הארמים. ירבעם השני הצליח לנצח את ארם ואף לכבוש אזורים נרחבים בארם, עד לעיר חמת. בכך הסתיימו המלחמות בין ארם לישראל.

כאמור ירבעם חטא לה' אך למרות זאת זכה להצלחות מדיניות רבות. פסוק כ"ו עשוי להבהיר את המציאות שבה מלך חוטא מצליח. הפסוק מתאר את המצב של ממלכת ישראל לפני שירבעם הושיע את ישראל: "רָאָה ה' אֶת עֲנֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּה מְאֹד וְאָפֶס עָצוֹר וְאָפֶס עֹשֶׂב וְאֵין עֹז לְיִשְׂרָאֵל" - ה' ראה את מצבה הקשה של ממלכת ישראל (אפס מלשון אין. הכוונה לכך שלא נשאר להם רכוש, לא בבית ולא בשדה), ואף על פי שלא שבו מדרכם הרעה, נהג ה' במידת הרחמים, עזר לישראל ולא הביא עליהם עדיין את החורבן: "וְלֹא דִבֶּר ה' לְמַחֲוֹת אֶת שֵׁם יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם" (כ"ז). פסוק כ"ט חותם את תיאור ימי מלכותו של ירבעם השני מלך ישראל. אחריו מלך בנו זכריה.

עוזיה (עזריה) מלך יהודה - פרק ט"ו, פסוקים א'-ז'

עזריה (עוזיה) הצליח לחזק צבאית וביטחונית את ממלכת יהודה, והביא להרחבת גבולות הממלכה. ספר מלכים אומנם תיאר את מלכות עזריה (עוזיה) בתמצות, אך למעשה, כפי שמתואר בספר דברי הימים ב' פרק כ"ו, היה עזריה אחד המלכים הגדולים שקמו בממלכת יהודה. הוא עשה הישר בעיני ה', והצליח לייצב ולחזק את ממלכת יהודה מבחינה כלכלית וביטחונית, לקדם מפעלי בנייה רבים ולהרחיב את גבולות הממלכה לכיוונים רבים. בנוסף לכך, היה שיתוף פעולה בינו לבין ירבעם השני מלך ישראל. אף על פי כן מסופר כי עזריה נענש בצרעת והיה חולה עד יום מותו. בזמן שישב "בְּבֵית הַחֲפְשִׁית", בית הממוקם מחוץ לעיר ומבודד מחברת אנשים, ניהל בנו יותם את הממלכה בפועל. הסיבה לעונשו של עזריה בצרעת מוסברת בספר דברי הימים ב': "וַיִּחְזְקוּתוּ גְבוּה לְבָו עַד לְהִשָּׁחִית וַיִּמְעַל בָּהּ אֱלֹהֵיו וַיִּבְאֵ אֶל הַיֵּל ה' לְהִקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקָּטָר" (כ"ו, ט"ז). על פי הכתוב, הצלחתו של עזריה ושגשוג הממלכה בימיו, הביאו אותו לידי גאווה עד כדי כך שהוא הרשה לעצמו להיכנס להקטיר קטורת בבית המקדש במקום הכוהנים, שלא על פי חוקי התורה כמובן.

כפי שראינו בפרקים הקודמים, מהפכת יהוא מלך ישראל ומהפכת יהוידע הכהן בממלכת יהודה הכריתו את בית אחאב וכך נפסק הקשר בין ממלכת יהודה לממלכת ישראל, שהתחיל בימי אחאב ויהושפט.

לאחר תקופה ארוכה של ניתוק בין הממלכות, התחדשו הקשרים ושיתוף הפעולה בין הממלכות בימיהם של עזריה מלך יהודה וירבעם מלך ישראל. המלכים הצליחו בעזרת ה' להתגבר על ארם ועל עמים נוספים, להרחיב את גבולות הממלכות שלהם, ולהביא לרגיעה ולשגשוג כלכלי. תקופה זו היא אחת התקופות הטובות של עם ישראל, בדומה לתקופת מלכות שלמה.

זכריה בן ירבעם מלך ישראל - פרק ט"ו, פסוקים ח'-י"ב

זכריה בן ירבעם, האחרון למלכי בית יהוא, מלך על ישראל שישה חודשים בלבד ועשה הרע בעיני ה', כחטאות ירבעם בן נבט. מלכותו הסתיימה בעקבות הקשר שקשר עליו שָׁלֹם בֶן יִבְשָׁ, אחד משרי הממלכה, ואשר הרגו לעיני העם ועלה למלוך במקומו. בכך התקיימה הנבואה על בית יהוא: "הוּא דִּבֶּר ה' אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל יְהוֹאָז לֵאמֹר בְּנֵי רְבִיעִים יִשְׁבּוּ לָךְ עַל פְּסֵא יִשְׂרָאֵל". רק לאחר ארבעה דורות של רציפות שלטונית של בית יהוא (כ-100 שנה. יחד עם יהוא מנתה השושלת חמישה דורות), חוסל המלך החמישי והאחרון לבית יהוא ואחריו מלך שלום בן יבש במשך חודש אחד בלבד.

מימי שלום בן יבש ועד לחורבנה, ממלכת ישראל אופיינה בחוסר יציבות שלטונית רבה יותר ובתחלופה מהירה של מלכים.

הצעות הוראה

הצעה 1: טבלת המלכים - איסוף פרטים על המלכים בשתי הממלכות.

התלמידים יקראו את פרקים י"ד-ט"ו וכן כמה פסוקים בפרקים הקודמים וישלימו את הטבלה. ביחידה זו מדלגים על פרקים י"א-י"ג. אך כדי לתת לתלמידים תמונה שלמה במשימת איסוף הפרטים על המלכים, נצרף כמה פסוקים שלא בחומר.

נכוון את התלמידים להבחין במעברים בכתוב בין מלכי יהודה למלכי ישראל ובמאפיינים שהכתוב מזכיר בנוגע לכל מלך.

אפשר לבקש מהתלמידים למלא את הטבלה בדילוגים בין מלכי יהודה למלכי ישראל ואפשר לבקש מהם למלא שתי טבלאות - אחת למלכי יהודה ואחת למלכי ישראל. התלמידים יצטרכו להבחין היכן לשבץ כל מלך בטבלה.

נסכם בדיון על מאפייני הממלכות באופן כללי:

- מה אפשר ללמוד על כל אחת מהממלכות?
- מה אפשר ללמוד על הקשרים בין הממלכות?
- מה אפשר ללמוד על מצבו של העם בכל ממלכה?
- מה אפשר ללמוד על אופייה של ההנהגה בישראל בתקופה זו?

מצורפות כאן שתי טבלאות מלאות.

הטבלה של מלכי יהודה כוללת את יהורם ואחזיה שהתלמידים למדו עליהם בתחילת היחידה וכן עתליה ויהואש שלא כלולים בתוכנית הלימודים. לשיקול המורה אם להזכיר אותם.

בממלכת ישראל נפנה את תשומת הלב לכך שהטבלה עוסקת בחמשת הדורות של המלכים מבית יהוא.

בדף העבודה לתלמידים מופיעות טבלאות רק עם הפסוקים.

ממלכת יהודה

הפסוקים	המלך	שנות מלכותו	הערכה דתית	הקשר בין הממלכות	משהו נוסף שמסופר עליו
מלכים ב' פרק ח', פסוקים ט"ז-כ"ד	יהורם	8	עשה הרע בעיני ה' - הלך בדרך מלכי ישראל	קשרי נישואין: עתליה בת אֶחָאָב הָיְתָה אִשְׁתּוֹ	יהורם נלחם באדום בשל מרידתם בממלכת יהודה
מלכים ב' פרק ח', פסוקים כ"ה-כ"ט	אחזיה	שנה אחת	עשה הרע בעיני ה' כאחאב	נלחם עם יורם בן אחאב נגד ארם. הבן של עתליה	
מלכים ב' פרק י"א פסוקים א'-ג'	עתליה	6	---	בת אחאב, אשתו של יהורם	עתליה הרגה את כל בני המלוכה והעמידה בסכנה את המשך שלטון בית דוד
מלכים ב' פרק י"ב, פסוקים ב'-ג', י"ח-כ"ב	יהואש	40	עשה הישר בעיני ה'	-----	בימיו עלה חזאל מלך ארם על ירושלים
מלכים ב' פרק י"ד, פסוקים א'-כ'	אמציה	29	עשה הישר בעיני ה'	נלחם ביואש מלך ישראל והפסיד	- הכה את אדום - נהרג בלכיש לאחר שקשרו נגדו קשר
מלכים ב' פרק ט"ו, פסוקים א'-ז'	עוזיה (עזריה)	52	עשה הישר בעיני ה'	על פי דברי הימים, בתקופה זו שרר שיתוף פעולה בין עוזיה לירבעם השני מלך ישראל	- היה מצורע בסוף ימיו - הממלכה הייתה בשגשוג כלכלי ומדיני (על פי דברי הימים)

ממלכת ישראל - בית יהוא

הפסוקים	המלך	שנות מלכותו	הערכה דתית	הקשר בין הממלכות	משהו נוסף שמסופר עליו
מלכים ב' פרקים ט'-י' (או רק פרק י' פסוקים כ"ח-ל"ו)	יהוא בן יהושפט	28	חטא בחטאות ירבעם בן נבט	יהוא הרג את אחזיה מלך יהודה ואת אחיו (נכדים של אחאב)	• נלחם בעבודת הבעל • בימיו חזאל פגע בכל ישראל
מלכים ב' פרק י"ג פסוקים א'-ה'	יהואחז בן יהוא	17	עשה הרע בעיני ה' כחטאות ירבעם	----	בימיו חזאל מלך ארם ובנו בן הדד פגעו בישראל
מלכים ב' פרק י"ג, פסוקים י'-י"ב, פרק י"ד, פסוקים ח'-י"ד	יואש בן יהואחז	16	עשה הרע בעיני ה'	נלחם באמציה מלך יהודה, ניצח אותו ולקח מאוצרות המקדש ובית המלך	בימיו מת אלישע הנביא (פרק י"ג, פסוק י"ד)
מלכים ב' פרק י"ד פסוקים כ"ג-כ"ט	ירבעם בן יואש	41	עשה הרע בעיני ה'	על פי דברי הימים, בתקופה זו שרר שיתוף פעולה בין עוזיה מלך יהודה לירבעם (השני)	הביא להרחבת גבולות הממלכה והושיע את ישראל כי ה' ראה את המצב הקשה של ישראל
מלכים ב' פרק ט"ו, פסוקים ח'-י"ב	זכריה בן ירבעם	6 חודשים	עשה הרע בעיני ה'	-----	הומת בידי שלום בן יבש שקשר נגדו ובכך התקיים דבר ה' על שושלת בית יהוא שתשלוט 5 דורות

הצעה 2: מלכות אמציה מלך יהודה - מלכים ב' פרק י"ד, פסוקים א'-כ'

בפרק י"ד פסוקים א'-כ' מתוארים ימי מלכותו של אמציה.

תחילה נלמד בכלליות על מלכות אמציה מלך יהודה.

אחר כך נלמד על סיפור המלחמה בין אמציה ליואש.

1. נבקש מהתלמידים לקרוא את הפסוקים ולהתאים בין הפסוק לתיאור המילולי.

הפסוקים	התיאור המילולי
וַיַּעַשׂ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי ה' רַק לֹא כְדוֹד אָבִיו כְּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה יוֹאֵשׁ אָבִיו עָשָׂה. רַק הַבָּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעַם מִבָּמוֹתָיו וּמִקִּטְרֵיהֶם בְּבָמוֹת.	המצב הרוחני: אמציה עשה הישר בעיני ה' והלך בדרכי אביו יהואש. העם המשיך לעבוד את ה' גם בבמות.
וַיֵּךְ אֶת עֶבְדֵי הַמִּכִּים אֶת הַמֶּלֶךְ אָבִיו. וְאֶת בְּנֵי הַמִּכִּים לֹא הָמִית כַּכְּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צֻוָּה ה' לֵאמֹר לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אָבוֹת כִּי אִם אִישׁ בְּחֻטְאוֹ יוֹמֵת.	מדיניות פנים: הרג את עבדי המלך שהרגו את יהואש אביו. וכפי שמצווה התורה בספר דברים, הוא הרג רק את העבדים שפגעו באביו ולא את בניהם.
הוא הִכָּה אֶת אֲדוֹם בְּגִי מֶלֶךְ עֲשֵׂרֶת אֲלָפִים וְתַפֵּשׂ אֶת הַסֵּלַע בַּמִּלְחָמָה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֹהּ יִקְתָּאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה.	מדיניות חוץ: אמציה חיזק את גבולה המזרחי של הממלכה ונלחם באדום בְּגִי מֶלֶךְ, כבש עיר חשובה ובה מצודה (המכונה סלע), וקרא לה יקתאל.
אִזְּלָל שְׁלַח אֲמַצְיָה מַלְאָכִים אֶל יְהוֹאֵשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז בֶּן יְהוֹאֵל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָכֶּה נִתְרָאָה פָּנִים... וְלֹא שָׁמַע אֲמַצְיָהוּ וַיַּעַל יְהוֹאֵשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּרָאוּ פָּנִים הוּא וְאֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּבֵית שֶׁמֶשׁ אֲשֶׁר לַיהוּדָה. וַיִּנְגַּף יְהוּדָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנְסוּ אִישׁ לְאֹהֲלוֹ. וְאֶת אֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה בֶּן יְהוֹאֵשׁ בֶּן אֲחִזְיָהוּ תַּפֵּשׂ יְהוֹאֵשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שֶׁמֶשׁ. וַיָּבֵא יְרוּשָׁלַם וַיִּפְרֹץ בַּחוּמֹת יְרוּשָׁלַם בְּשַׁעַר אֶפְרַיִם עַד שַׁעַר הַפֶּנֶה אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה. וַלְקַח אֶת כָּל הַזֹּהָב וְהַכֶּסֶף וְאֶת כָּל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בֵּית ה' וּבְאַצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת בְּנֵי הַתַּעֲרָבוֹת וַיִּשְׁבּ שְׁמוֹנֶה.	יחסי עם ממלכת ישראל: אמציה רצה להילחם ביואש מלך ישראל. יואש אמר לו שאם יצא למלחמה נגדו, הוא ירמוס אותו. אמציה לא שמע לדברי האזהרה של יואש. יואש עלה להילחם באמציה בעיר בית שמש. אנשי יהודה נחלו תבוסה והתפזרו. יואש תפס את אמציה ולקח אותו בשבי, העלה אותו לירושלים והשפילו. יואש לקח מאוצרות בית ה' ובית המלך, ולקח בשבי את בניהם של שרי הממלכה.

נסכם ונשאל:

- מה למדתם על ההיבטים הבאים בימי אמציה מלך יהודה:
 - מצב רוחני
 - מדיניות פנים
 - מדיניות חוץ
 - הקשר עם ממלכת ישראל
 - מה אפשר לומר על הקשר שבין המצב הרוחני למצב המדיני?

(נשים לב כי בימיו של אמציה המצב הרוחני היה טוב ואילו המצב המדיני היה נחות משל עמיתו הישראלי)
 - 2. נלמד על מלחמת אמציה מלך יהודה ביואש מלך ישראל (פסוקים ח'–י"ד)
 - נבקש מהתלמידים להעתיק את פנייתו של אמציה ליואש: **לָכֶּה נִתְרָאָה פָּנִים.**
- נשאל:
- מה הציע אמציה ליואש ומדוע?

נעיין בדברי מצודת דוד:

”נתראה פנים – כי בדברי הימים נאמר, שאנשי יואש פשטו בערי יהודה והכו בהם, ולזה שלח אליו לאמר, אין זה גבורה לבא פתאום ולהכות, אך נתראה פנים בפנים, ונדעה הגבורה עם מי.”

לפי מצודת דוד, אמציה רצה להוכיח את כוחו פנים אל פנים בשדה הקרב והזמין את יואש להילחם בו בעקבות סכסוך בין אנשי צבא של יואש לבין אמציה שכתוצאה ממנו פשטו אנשי יואש בערי יהודה והרגו בהם.

- נקרא את תגובתו של יואש שיענה לאמציה במשל: "החוח אשר בלבנון שלח אל הארץ אשר בלבנון לאמר תנה את בתך לבני לאשה ותעבר חית השדה אשר בלבנון ותתנם את החוח".

נשלים עם התלמידים את הטבלה הבאה (לתלמידים הטבלה ללא הנמשל)

המשל	הנמשל
החוח אשר בלבנון (חוח - שיח קוצני פשוט)	אמציה מלך יהודה
שלח אל הארץ אשר בלבנון (ארז - עץ גדול וחזק)	פנה ליואש מלך ישראל
לאמר תנה את בתך לבני לאשה	בקשה לבוא בקשרי נישואין - אמצעי ליצירת קשרים דיפלומטיים בין ממלכות
ותעבר חית השדה אשר בלבנון ותתנם את החוח	אם תצא נגדי - ארמוס אותך

הסבר במילים: גם אם היית פונה אליי לשלום אתה לא ראוי להיות בקשר איתי, קל וחומר שאין לך סיכוי להילחם נגדי כיוון שאני חזק ממך. אם תצא למלחמה נגדי, ארמוס אותך.

- נשאל: מה מסביר יואש בהמשך דבריו?

יואש מסביר את המשל שהביא: "הפה הפית את אדם ונשאך לבן הכבד ושב בביתך ולמה תתגרה ברעה ונפלתה אתה ויהודה עמך" - ניצחונו של אמציה על אדום גרם לו להתגאות ולחשוב שיוכל להילחם גם בממלכת ישראל. הוא הציע לו לא להתגרות בגורלו כי הוא עתיד להפסיד במלחמה זו.

- כיצד הגיב אמציה לדברי יואש ומה עשה יואש?
- מה הייתה תוצאת המלחמה ל:
 - ממלכת יהודה?
 - ממלכת ישראל?
 - אמציה מלך יהודה?
- מה היה סופו של אמציה?

הצעה 3: ירבעם בן יואש (ירבעם השני) מלך ישראל - מלכים ב' פרק י"ד פסוקים כ"ג-כ"ט

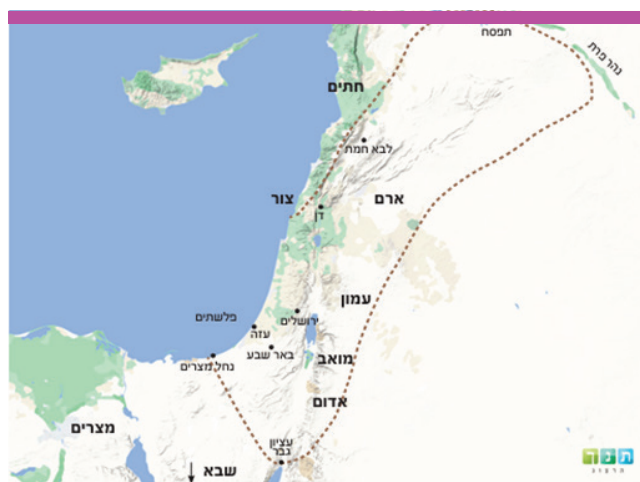
נתחיל את הלימוד על ירבעם השני בהתבוננות במפה.

ניזכר במה שלמדנו על ימי יהוא בפרק י' פסוקים ל"ב-ל"ג: "בַּיָּמִים הָהֵם הֶחֱלָה לְקַצּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּכַּסּ חֲזָאֵל בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל. מִן הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ אֶת כָּל אֶרֶץ הַגִּלְעָד הַגָּדִי וְהָרָאִבָּנִי וְהַמְנַשִּׁי מִעַרְעָר אֲשֶׁר עַל נַחַל אַרְנֹן וְהַגִּלְעָד וְהַבְּשָׁן".
לאחר שנים רבות מאוד של מלחמות עם ארם, הצליח ירבעם השני להכניעם ואף לכבוש אזורים נרחבים בארם.

• נשאל:

- כיצד נראו גבולות ממלכת ישראל בימי יהוא?
- תארו את השינוי שחל בגבולות ממלכת ישראל בין ימי יהוא לימי ירבעם השני.
- נבקש מהתלמידים לעיין במפת הממלכה המאוחדת בימי שלמה:

נשאל: מה אפשר ללמוד מן הדמיון בין גבולות הממלכות בשתי המפות על ימי מלכות ירבעם השני (ועזריה מלך יהודה)?

(כוחו של המלך, עוצמת הממלכה, ביטחון ויציבות ועוד)

נעיין בפרק י"ד, פסוקים כ"ג-כ"ט.

- איזה פסוק בפרק שלנו מתאר את השינוי בגבולות ישראל?
- כיצד מוסברת הצלחתו של ירבעם השני?
- מדוע ה' הושיע את העם בימי ירבעם? היעזרו בפירושו של מצודת דוד.

מצודת דוד: "כי ראה וגו'" - לא בזכותם, רק כי ראה עונים, המשתנה ומתחלף מרעה אל רעה, ונכמרו רחמיו. ואפס עצור" - לא נשאר בידם העושר הכנוס בבית, ולא המקנה העזוב על פני השדה".

- נקרא את פסוק כ"ח ונשים לב לקשר המתואר בו בין ממלכת ישראל לממלכת יהודה:
 "וַיִּתֵּן דְּבָרֵי יִרְבְּעָם וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר נִלְחַם וְאֲשֶׁר הֵשִׁיב אֶת דְּמִשְׁק וְאֶת חֶמֶת לַיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל".

לפי פירוש דעת מקרא לפרק י"ד, כ"ח, יש הד למלחמה המשותפת של ירבעם ועוזיהו: "ר' זאב יעבץ שיער, שמלחמה זו עשה ירבעם ביחד עם עזיהו מלך יהודה".

- מחקו את המיותר:
 על פי הכתוב בפסוק כ"ח ועל פי פירוש דעת מקרא אפשר להבין שהיחסים בין יהודה לישראל בימי ירבעם השני ועוזיהו היו טובים/רעים לעומת היחסים הטובים/הרעים ששררו בין יהודה לישראל בימי יהוא.

הצעה 4: עוזיה בן אמציה מלך יהודה - מלכים ב' פרק ט"ו, פסוקים א'-ז' - במליאה

על עוזיה מלך יהודה מסופר מעט מאוד בספר מלכים.

אפשר ללמוד על המתרחש בימיו מקריאת ספר דברי הימים.

לבחירת המורה מה ללמד ועד כמה להאריך בלימוד.

נעיין תחילה בכתוב בספר מלכים: מלכים ב' פרק י"ד פסוקים כ"א-כ"ב ופרק ט"ו פסוקים א'-ז'.

נשים לב כי מהפסוקים במלכים אפשר ללמוד שעוזיה:

- בנה את העיר אילת.
- מלך 52 שנה.
- עשה הישר בעיני ה'.
- היה מצורע.

כדאי להזכיר לתלמידים את המפה של גבולות ממלכת יהודה וישראל בימי ירבעם מלך ישראל ועוזיה מלך יהודה (בהצעה הקודמת) כדי ללמוד מכך על מלכות עוזיה ומעשיו.

זו ההזדמנות לפתוח עם התלמידים את דברי הימים ב' פרק כ"ו ולדבר על הפער הבולט שבין שנות מלכותו הרבות מאוד לבין מיעוט הסיפורים עליו בספר מלכים.

מן התיאור בדברי הימים עולה שעוזיהו היה אחד המלכים הגדולים שקמו לממלכת יהודה: עשה הישר בעיני ה', הצליח לייצב ולחזק את ממלכת יהודה מבחינה כלכלית וביטחונית, בנה מפעלי בנייה רבים, והרחיב את גבולות הממלכה לכל הכיוונים.

מתוך גאווה, עוזיהו נכנס למקדש כדי להקטיר קטורת, "וּכְחֶזְקָתוֹ גָּבַהּ לְבֹוֹ עַד לְהִשָּׁחִית וַיִּמְעַל בַּה' אֱלֹקָיו וַיָּבֹא אֶל הַיִּכָּל ה' לְהִקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת" (דברי הימים ב' פרק כ"ו, ט"ז). על אף האזהרה של הכוהנים, עוזיהו עשה כרצונו, ולכן נענש וחלה בצרעת. בנו יותם מלך תחתיו עוד בחייו.